

den. Till v. ordf. valdes kyrkoadjunkt Sigurd Håkansson, Örebro. Resp. 1:e, 2:e och 3:e förbundsdirigenter blevo musikdirektörerna Rolf Forssman, Kumla, Petrus Österberg, Eskilstuna, och Ake Kullaes, Nyköping.

Övriga ledamöter blevo kyrkoherde T. Zetterquist, kantor Paul Littorin, kantor Richard Jonsson, musikdirektör Gunnar Marcusson och kantor Sten Blomqvist.

Rolf Forssman.

Recensioner.

Liturgi.

Arthur Adell: Bibeln i vår högmässogudstjänst. (Bibeltjänsts skriftserie) 1939. 64 s. Pris 1:25. C. W. K. Gleerups förlag.

Den av Bibeltjänst genom samverkan med ett flertal förlag utgivna skriftserien har nu upptagit även ovanstående ämne till behandling. Det sker genom en nyligen hos Gleerups i Lund utgiven av Arthur Adell författad skrift med titeln Bibeln i vår högmässogudstjänst. För mången torde det vara så att sammanställningen bibel och högmässa blott blir en erinran därom att i vår högmässa två lektioner ur Skriften föredragas vid altaret och vissa år därtill en tredje från predikstolen. Vore med ett sådant påpekande hela relationen mellan bibel och gudstjänst återgiven, då förefunnes ju varken från bibelns eller högmässans synpunkt någon anledning att närmare syssla därmed. Andra mena, att förhållandet mellan bibel och gudstjänst är av den art som beröres, då man talar om att reformationen renade gudstjänsten från allt oevangeliskt stoff, m. a. o. att bibeln är den måttstock varmed vi undersöka vår gudstjänstordnings rätta halt. En sådan uppfattning har naturligtvis sitt berättigande men ej heller därmed är på något sätt frågan om bibel och gudstjänst uttömd. Sanningen är ju den att genom hela gudstjänsten, vi ha att nu att i första hand

betänka högmässan men det gäller ju även övriga gudstjänster, i böner, lovsånger och liturgiska formler går en ström av bibliska uttryck och tankar. För fäderna voro utan tivel dessa tankar och citat på ett helt annat sätt levande än för vår tids människor, just den mindre bibelkännedomen i vår tid är ju ett av hindren härvidlag, man kan i detta sammanhang tänka på det vittnesbörd som också ligger i den bibelgenomträngdhet som utmärker psalmdiktningen hos oss intill 1819 jämfört med senare nydiktning. Så måste en behandling av bibeln i vår högmässa bli en ordentlig genomgång av gudstjänstens liturgiska delar med redogörelse för citat eller för det respektive innehållets beroende av olika bibelställen. En sådan redogörelse är det nu Adell med vanlig omsorg giver i sin lilla mycket innehållsrika skrift. Därtill åtskillig nyttig undervisning om högmässan i övrigt. Särskilt skulle jag vilja framhålla den disposition av högmässan, som här gives, och i samband därmed redogörelsen för övergången mellan skriftermålsdelen och bönedelen, där författaren gör upp med gamla missuppfattningar, som ännu med stor envishet hålla sig kvar i diskussionen. En förtjänst, fast det ju egentligen borde vara en självklar sak då högmässan behandlas principiellt, är att redogörelsen avser fullständigt högmässa. Frågar man till sist vad en genomgång av högmässan efter denna

linje kan ha för praktisk betydelse, så tänker jag att upplysningen om det rika bibliska stoffet i varje del av vår högmäsoordning hos mången skall kunna väcka till liv ett nytt intresse och en ny kärlek till den svenska högmässan. Kanske kan den också väcka till liv lusten att vid gudstjänster och sammankomster låta delar av vår gudstjänstordning tjäna som grundlag för en betraktelse eller som inledning och aktualiserande av något ställe ur Den heliga Skrift. Vad anmälarerna saknat är en liten antydan om det rika bibliska stoff som vid reformationen avfördes ur massan och som åtminstone delvis kunde vara förtjänt av en restauration. *Harald Andersson.*

För orgel.

Postludier samt musik vid kyrkliga förrättningar. Samlade och utgivna av Albert Rumbäck och Waldemar Ahlén. Del III. Nordiska Musikförlaget, Stockholm. Pris kr. 7:50.

Samlingen Postludier hör otvivelaktigt till de märkligaste publikationer av orgelmusik i senare tid. Delarna I och II, som utkom för ett par år sedan, erbjuder den praktiska organisten synnerligen goda pre- och postludier för kyrkoårets samtliga sönd- och högtidsdagar. Den nyss utkomna III:dje delen innehåller förutom koralbearbetningar, orgelmusik lämpad för kyrkliga förrättningar. Av de gamla orgelmästarnas uppskattade kompositioner ha ett 20-tal medtagits i den nya utgåvan. Lejonparten i samlingen upptager alster av Sveriges yngre organistgeneration. Icke mindre än tio unga komponister äro företrädade med sammanlagt 32 koralbearbetningar. I dessa orgelkoraler, koralpartiter och koralfantasier får koralmelodin oftast en konstrik kontrapunktisk behandling

i stil med de klassiska orgelkoralerna. Den tacksamma orgelsatsen i de nya kompositionerna är flytande och mestadels lättspelt. Till vägledning för organisten är detta tredje band av Postludier uppdelat i trenne avsnitt: Vid högmässa och aftonsång, Vid vigsel och Vid begravning. De större kompositionerna äro synnerligen lämpliga vid musikandakter och liknande tillfällen, såsom utgivarna själva antyda i förordet till samlingen. Postludier I—III förtjänar att anskaffas till varje nordisk kyrka. För gudstjänstmusiken är denna samling den för våra förhållanden bäst anpassade.

John Sundberg.

O. E. Thuner, op. 21: 60 Forspil til Salme-Melodier i Kirkestil for Orgel eller Harmonium. Wilhelm Hansen, Musik-Forlag, København.

Komponisten, känd från en tidigare preludiesamling, vill med detta nya förspelshäfte ge ett komplement till redan förefintliga danska samlingar. Häftet innehåller även ett alfabetiskt uppställt generalregister över förspelsbeståndet i dessa. Preludierna i denna senaste samling äro mestadels korta, skrivna i sedvanlig god »kirkestil». Synnerligen många äro icke användbara i svensk gudstjänst, men häftet kan ändock varmt rekommenderas som gott och förebildligt studiematerial främst för den fugerade förspelsformen.

Fin Ditlevsen og Finn Viderø: Orgelmusik Bd. I. Præludier og Koralbearbejdelser fra det 17:de Aarhundrede. Engstrøm og Sødring, Musikforlag, København.

Detta värdefulla band, som utgivits till gudstjänst- och studiebruk, inne-

håller, som på titelbladet angives, orgelmusik från 1600-talet och icke blott »koralbundna» utan även »fria» kompositioner. Utgivarna åsyfta därmed att vidga gränserna för den genom respekten för Thomas Laubs auktoritet uppkomna gränsen för vad man i Danmark anser vara kyrklig orgelstil. Laub pekade på Pachelbels koralfuga som den enligt hans mening bästa förebilden och detta har medfört, att man i Danmark sanktionerat allenast denna form som liturgiskt fullgod. Nu vilja utgivarna av föreliggande samling framlägga även sådana stycken, som gå utanför den i det allmänna omdömet fastslagna »kirkestilen» och därmed giva exempel på fria orgelpredieformer, som kunna ge nutida orgelspelare impulser till nya improvisationsformer för gudstjänsten.

Bandet är även en god antologi över 1600-talets orgelmusik. Man finner en hel rad från andra samlingar kända verk men även en mängd mer eller mindre obekanta som t. ex. av holländaren A. Kerckhoven, Fr. X. Murschhauser o. a. En starkt koncentrerad men utomordentligt klar framställning av klassisk registreringspraxis ger bandet dess kanske största värde. Samlingen kan livligt anbefallas.

Rqu.

N. O. Raasted: Orgelsonate (a tre voci), op. 71. Edition Dania, Köbenhavn.

I denna sin senaste orgelsonat har Raasted lämnat den mera orkestrala, Regerpåverkade stil, som kännetecknar de tidigare sonaterna. Han har här genomgående använt den gammalklassiska stränga triostilen, krävande för både komponist och spelare. Att den förre i detta fall skilt sig utan teknisk vank ifrån sin uppgift, behöver väl knappast anmärkas. Raasted

besitter ju en ovanligt gedigen skolning. Sonaten är tresatsig, inledes med ett orgelpunktpreludium i ställvis figurerad toccatastil, fortsättes med en mera »lyrisk» ante-mellansats och avslutas med en passacaglia, vars tema är en rytmisk omformning av inledningssatsens första motiv. För en flink orgelspelare — som t. ex. Aarhusorganisten Georg Fjelrad, vilken sonaten är tillägnad — med nödvändig orubblig rytmisk spelförmåga, kan kompositionen bli en tacksam uppgift.

Rqu.

För kör.

Ivar Widéen: Mässa för solo, kör, violin och orgel. Nord. Mus.-förl.

Ivar Widéen har skänkt oss en mässa (med latinsk text) för solo — smärre partier för baryton (ev. unison manskör), alt och sopran — kör, violin och orgel. Uppbyggnaden är den traditionella i fyra satser: Kyrie, Gloria, Sanctus med Benedictus och Osanna (som omramar Benedictus) samt Agnus Dei. Verket präglas av innerlighet, ödmjukhet och fromhet samtidigt som även andra av den noble tonsättarens karaktäristiska drag tydligt spåras: den nordiska vekheten och på samma gång en viss frändskap med romansk kyrkomusik (César Frank). Mässan, som i vissa delar har strängt polyfon faktur, hör otvivelaktigt till det bästa Widéen skapat av kyrkomusik. Det är samtidigt lättillgänglig musik och då dess tekniska svårigheter icke äro synnerligen stora, har verket många förutsättningar att vinna framgång.

Cer.

Kyrkokonst.

Ragnar Stenberg: Våra medeltida kyrkor före de gotiska katedralernas tid. Stockholm 1938.

Svenska kyrkans Diakonistyrelsens bokförlag. Kr. 5:75.

Komminister Stenbergs framställning av den svenska kyrkoarkitekturens äldsta historia är en bok, som både fyller ett visst behov och är ägnad att få högt betyg. Ämnet blir egendomligt nog för varje år allt svårare att populärt sammanfatta, ty materialet befinner sig i ständigt växande och är samtidigt föremål för nya tydningar och kombinationer. Så mycket mera måste man beundra djärvheten i företaget och författarens förmåga av klar och enkel sammanfattning av stundom ganska invecklade problem. Vad som kanske också förvånar är, att en lekman (eller kanske rättare en icke helt fackman!) vågat ge en populär framställning en tyngd av fackkunskap i en utsträckning, som knappast en konsthistoriker skulle ha vågat sig på.

Anmälnaren vågar kanske påpeka vådan att upptaga vissa teorier, som ha svårt att inarbetas i ett större sammanhang i en framställning av denna art. En annan anmärkning bör icke heller förtigas, nämligen att en hel grupp kyrkor, som man förgäves letar efter i boken och som rätteligen borde ha behandlats, icke fått vara med, emedan de med större rätt borde bli föremål för skildring i en fortsättning av detta arbete. Med utgivandet av en sådan bortfaller denna anmärkning, och det är att hoppas, att författaren icke alltför länge skall låta sig komma denna anmärkning till last.

Bengt Cnattingius.

Libraria, Kyrklig konst. Prov på dess tillverkning och strävan till förädlad vara. Stockholm 1938. Pris 1 krona.

Från den välkända centralen för kyrklig konst, Libraria, har utsänts

en väl utstyrd broschyr avsedd att förutom ett vittnesbörd om firmans högtstående tillverkning även vara en handledning vid de tillfällen, då en kyrkas skrud, ordet då fattat i sin vidsträckta betydelse, behöver förökas. Det förra syftet tjänas framförallt genom ett stort antal fotografier av olika alster ur den rika produktionen och om det, som i detta sammanhang framföres, är ej annat att säga än att totalintrycket blir, att man lyckas i sin strävan till förädlad vara, i att förena konstnärligt skapande med trohet mot de traditionella former, vilka vi varken kunna eller ens böra söka komma ifrån. Att man sedan på grund av personlig smak kan föredraga vissa av de här återgivna arbetena, exempelvis bland mässhakar och antependier, framför andra, förändrar intet i totalomdömet. För att vidare göra det lilla häftet tjänligt till en kort handledning, som ju är dess andra ändamål, innehåller det förutom de nämnda bilderna även ett antal uppsatser över olika frågor i detta sammanhang. Om dessa uppsatser kan som en allmän anmärkning gälla, att det efter Biskop Ysanders utmärkta allmänna orientering i Inledande ord ej skulle ha skadat med litet mera faktiska upplysningar av liturgihistorisk art beträffande kyrkoskruden i stort och därtill anvisningar för den dagliga kyrkovården. En sådan upplysning är fortfarande i stor grad av behovet påkallad. Nu är det visserligen sant, att sådan undervisning ofta tages som propaganda för en viss kyrklig riktning, tyvärr. Men exempelvis ett sammandrag av de synpunkter som möta i Ärkebiskopens »En blick på Uppsala ärkestift» ss. 36—59 skulle i mycket hög grad ha ökat detta häftes värde. I en broschyr som likt denna distribueras till alla pastorsämbeten och andra vederböran-

de, gives det ju ett avundsvärt tillfälle, att driva sund upplysning både beträffande kyrkovård och liturgisk sed. Till sist blott ett par detaljmärkningar. I antikvarien Berthelsons beaktansvärda uppsats Renoveringens betydelse heter det om den svenska reformationens inställning till mässskruden, »att prästen skulle få kläda sig som plägsed var». Ordet »få» i detta sammanhang ger lätt stöd åt den ej så sällsynta uppfattningen, att frågan om skrudens bibehållande och brukande var — och är — ett prästerligt skräintresse, då det fastmera torde

förhålla sig så, att värnandet om skruden hade sin grund i månheten att betona den nordiska lutherdomens egenart i dess medvetande om sin samhörighet med den allmänliga Kyrkan också i framfarna tider. Beträffande den tabell över de liturgiska färgernas användning, enligt Upsaladömens nuvarande sed, som gives, är blott att säga, att den ej helt synes stämma med redogörelsen för dessa färgers innebörd, som, med hänvisning till Lizell, lämnas å den föregående sidan.

Harald Andersson.

Meddelanden.

Tidskriftens redaktion är sedan den 1 januari förlagd till *Söderköping*. Alla manuskript och förfrågningar rörande tidskriftens redigering adresseras sålunda till Söderköping, medan tidskriftens expedition fortfarande är C. W. K. Gleerups förlag, Lund.

Tidskriftens majnummer är avsett att komma i väsentligt utökad omfattning.

Val. Till innehavare av förenad tjänst ha utsetts:

i Norra Hestra, Jönk., Henry Pantzar, Sandhem, i Klockrike, Östg. E. Ahlfort, Överum, i Lofta, Klm., Gunnar Sundén, Luleå, i Lerbo, Sdm., Ture Jonsson därstädes, i Skårby, Mlm., Bernhard Håkansson, i Nordingrå, Vnrl., Sven Beckström, Stensele, i Svennestad, Örb., John Næslund, Asmon, i Hassela, Gotl., Hjalmar Mattson, Värmlands Björneborg, i Segerstad, Kalm., O. Sedal, Hällevadsholm.

Till organist i Norrköpings Hedvig har valts musikdirektör Jan Pontén, Lund.

Kyrkosångens Väners Centralkommitté sammanträdde till årsmöte i Stockholm den 10 januari 1939. Den viktigaste frågan detta år torde ha varit Skarakretsens motion om uppriktandet av ett kyrkomusikaliskt institut, exempelvis förlagt till Varnhem. Efter en ingående överläggning, varunder samtliga talares stora sympatier för förslaget vitsordades, tillsattes en kommitté att utreda frågan (biskop Aulén ordf., kantor K. G. Gustafsson v. ordf., prof. A. Nygren, kyrkoh. K. Peters och domkyrkoorg. H. Weman, med kontraktsprosten S. Dahlqvist och komm. G. Grefberg som suppleanter). De olika sektionernas rapporter föredrogos därefter. Körsektionens rapport beslöt CK tillstå alla samtliga facktidningar. Orgelsektionens rapport föranledde en skrivelse till Domkapitlen med anhållan att en vädjan skulle intagas i domkapitelcirkulären till församlingarna att om möjligt, med hänsyn till organisternas förberedelse till gudstjänsten, ordna värmeförhållandena i kyrkorna. — Kyrkoherde Peters anmälde att möj-